

Michael Weinrath: Behind the Walls: Inmates and Correctional Officers on the State of Canadian Prisons, Vancouver, UBC Press, 2016

(Za zidovi: Obsojenci in pazniki o stanju v kanadskih zaporih)

Znanstvena monografija *Behind the Walls: Inmates and Correctional Officers on the State of Canadian Prisons* Michaela Weinratha obravnava različne poglede akterjev na stanje v kanadskem zaporskem okolju. Avtor je z uporabo kvalitativnih in kvantitativnih metod opredelil težave, s katerimi se trenutno srečuje kanadski zaporski sistem. Izhajal je iz Goffmanove teorije uokvirjanja¹ ter teoretičnih temeljev postopkovne pravičnosti in legitimnosti. V knjigi celovito opiše razvoj in spremembe v kanadskih zaporih (glede kaznovalne politike in trendov zapiranja storilcev kaznivih dejanj, zaporske arhitekture, programov obravnave, tehnoloških sredstev in uporabe sile nad obsojenci) ter vpliv teh sprememb na vsakodnevne interakcije med pazniki oziroma zaporskim osebjem in obsojenci.

Znanstveno monografijo sestavlja deset poglavij, ki skupaj dajejo celovit pregled dogajanja v kanadskih zaporih. Avtor v prvem poglavju predstavi zgodovino kanadskega zaporskega sistema in trende zapiranja v zadnjih 25 letih. Nato predstavi težave, s katerimi se danes srečujejo kanadski zapori, ter progresivne iniciative v smislu sprememb v zaporski arhitekturi in interaktivnih programov nadzora obsojencev, pa tudi iniciative po uvedbi kognitivnih vedenjskih programov in programov, ki se nanašajo na boljše razumevanje kulture avtohtonih prebivalcev v zaporu. V drugem poglavju so predstavljeni teoretični in metodološki temelji izvedene študije, okolje štirih zaporov, v katerih je potekala študija, in vzorec raziskovanja. V nadaljnjih poglavjih avtor predstavlja izsledke študije. V tretjem poglavju se osredotoča na prilagoditev obsojenca na zaporsko življenje, v četrtem poglavju predstavi primarni okvir obsojencev in izsledke poglobljenega raziskovanja zaporske subkulture v kanadskih zaporih, v petem poglavju pa se pozornost z obsojencev preusmeri na paznike. Avtor razglablja o prehodu paznikov v zaporsko okolje in o vzpostavitvi primarnega okvira paznikov. V šestem poglavju se osredotoča na uokvirjanje odnosov med pazniki in obso-

jenci v kanadskih zaporih ter na vpliv postopkovne pravičnosti paznikov na zaznavo legitimnosti paznikov pri obsojencih. V sedmem poglavju avtor z raziskovanjem trendov v zaporski arhitekturi, zaporskih politikah in tehnologijah poskuša ugotoviti, ali je v zadnjih letih prišlo do napredka v odnosih med pazniki in obsojenci. V osmem poglavju so predstavljeni primeri, ko pazniki delujejo zunaj svojega primarnega okvira, v smislu preseganja meja v odnosih z obsojenci in nerazumne uporabe sile. V zadnjih dveh poglavjih avtor razglablja o legitimnosti vedenjskih programov v smislu obravnave obsojencev in o evoluciji zaporniških tolpa v Kanadi v devetdesetih letih 20. stoletja.

Avtor v prvem poglavju predstavi kanadske zapore in težave, s katerimi se srečujejo v zadnjih letih. Razvoj kanadskega zaporskega sistema se je razlikoval od razvoja zaporov v zahodnih državah, saj je temeljil na ideji progresivne intervencije (rehabilitacije obsojencev) in ne na kaznovanju. Avtor izpostavi paradoks med stopnjo kriminalitete, ki upada od leta 1993, ob hkratnem povečanju stopnje zapiranja storilcev kaznivih dejanj. Posebej izpostavi povečanje števila pripornikov, ki negativno vpliva na življenjske razmere vseh zaprtih oseb v zaporu (prezasedenost). Kanada se spopada z uvedbo konservativnih (strožjih) zakonov, ki so posledica kaznovalnega populizma; posamezniki poskušajo vplivati na javno mnenje prek medijev, z retoriko, ki se nanaša na »zdravo pamet«, in promoviranjem preprostih rešitev za zatiranje kriminalitete. Sofisticirani vedenjski programi, ki so bili temelj obravnave obsojencev, so bili deležni številnih kritik. Hkrati so kritiki pozivali, naj se obravnava obsojencev usmeri v poklicno izobraževanje, ki jim bo omogočilo zaposlitev po prestani kazni. Kljub številnim kritikam kanadski zapori še naprej skrbijo za rehabilitacijo obsojencev (specifičnost arhitekture zaporov za lažjo interakcijo med obsojenci in zaporskim osebjem, uvedba interaktivnih programov za nadzor obsojencev, vpleljava kognitivno-vedenjskih programov ter programov, ki se nanašajo na razumevanje kulture avtohtonih prebivalcev v zaporu). Avtor opozori, da je vsak šesti zapornik pripadnik ene izmed zaporniških tolpa. Tolpe po njegovem mnenju niso več tako kohezivne kot v preteklosti, saj so se nekatera pravila zaporske subkulture spremenila. Avtor vidi prisotnost zaporniških tolpa kot vzrok za povečanje nasilja in prekupčevanje z drogami v provincialnih in zveznih zaporih.

¹ Uokvirjanje je način klasificiranja, ki omogoča posamezniku najti, zaznati, prepoznati in označiti vsakdanje dogodke. Študija oziroma teorija uokvirjanja se je kot raziskovalno področje začela uveljavljati v sedemdesetih letih 20. stoletja. Izhaja iz konstruktivističnega pristopa k preučevanju družbene realnosti ter idej sociološke šole simboličnega interakcionizma (Goffman, 1974; TERMS: Terminološka podatkovna zbirka odnosov z javnostmi, 2017).

V drugem poglavju avtor predstavi teoretične in metodološke temelje študije. Za raziskovanje vsakodnevnih interakcij med obsojenci in zaporskim osebjem je uporabil Goffmanovo teorijo uokvirjanja, s katero je identificiral vrsto vsakodnevnih interakcij in virov ogrožanja, s katerimi se srečujejo obsojenci in pazniki, ter njihove odzive na te grožnje. Družbeni akterji se pri vzpostavljanju lastnega razumevanja zanašajo na preverjene vzorce delovanja ter odzive na vsakodnevne odnose in dogodke – socialne okvire. Avtor opredeli tudi raziskovanje legitimnosti v zaporskem okolju, in sicer z uporabo teoretičnih predpostavk postopkovne pravičnosti. Uporaba postopkovne pravičnosti temelji na predpostavki, da ljudje zaznavajo avtoriteto, ki izvaja postopke, kot pošteno in pravično, kot legitimnega nosilca moči, ne glede na končni izid teh postopkov. Avtor je v študijo vključil štiri srednje varovane zapore v zahodnih provincah Kanade. Izpostavil je, da je preučevani vzorec zaporov kot celota reprezentativen, vendar posamezni zapori znotraj vzorca niso reprezentativni, saj ne izražajo značilnosti celotnega zaporskega sistema oziroma zaporske populacije. Poglobljeni intervjuji z obsojenci in pazniki, ki so se nanašali na 1) tranzicijo v zaporsko okolje, 2) vsakodnevno življenje in rutine, 3) zaznane spremembe v zaporskem življenju, 4) odnose z obsojenci, zaporskimi delavci in zunanjimi posamezniki, 5) programe in ugodnosti, 6) nasilje in droge, 7) zaporsko subkulturo in vpliv zaporskih tolpter 8) načrte po odpustu, so bili analizirani z uporabo Glaser-Straussove metode.

V tretjem poglavju se avtor osredotoči na prilagoditev obsojenca na zaporsko življenje po prihodu v zapor. Ugotovil je, da ima večina obsojencev, ki so prvič napoteni v zapor, več težav pri prehodu oziroma prilagoditvi na zaporsko življenje. Prihod v zapor je zanje šok, stigma in učenje obvladovanja strahu. Pravila zaporske subkulture vplivajo na obsojenčevo prilagoditev na življenje v zaporu in oblikovanje začetnih vedenjskih pravil. Obenem predhodna vpletenost v kriminaliteto, odvisnost od drog, pripadnost tolpi in družinski status vplivajo na prilagoditev obsojenca na zaporsko življenje. Navedeni dejavniki vplivajo na razvoj primarnega okvira obsojenca. Avtor opozori, da se v zadnjih 25 letih niso zgodile večje spremembe v značilnosti sprejemnega obdobja obsojencev, a z nekaterimi izjemami; obsojenci, ki prispejo v zapor, so v začetnem obdobju ločeni od preostalih obsojencev. Zaporski delavci jih opazujejo in nadzorujejo z namenom identificiranja potencialno ranljivih obsojencev. Hkrati vsem obsojencem individualno predstavijo zaporska pravila (formalna in neformalna), programe, v katere se lahko vključijo, in potek življenja v zaporu. Zaporski delavci so ključni akterji, ki olajšajo prehod in prilagoditev obsojenca na zaporsko življenje. Po fazi začetne prilagoditve na zaporsko okolje obsojenec razvije lasten primarni okvir v odnosu do soobsojencev, ki temelji na spoštovanju, moči in iznajdljivosti.

V četrtem poglavju avtor raziskuje odnose, ki jih obsojenec razvije s soobsojenci, in predstavi primarni okvir obsojenca, ki vpliva na njegovo prilagoditev na zaporsko življenje in vstop v zaporsko subkulturo. Obsojenec po prihodu v zapor razvije primarni okvir, ki ga vodi v odnosih s soobsojenci. Ta okvir temelji na spoštovanju, moči, iznajdljivosti, nezaupanju in socialni distanciranosti, ki omogoča vzpostavitev hierarhije med obsojenci. Avtor izpostavi, da zaporska subkultura v zadnjih 25 letih upada, saj so se odnosi oziroma kohezivnost obsojencev poslabšali, hkrati pa so obsojenci pripravljene vstopati v interakcije z zaporskim osebjem ter sodelovati z njimi. Hierarhija med obsojenci kot ena izmed glavnih značilnosti zaporske subkulture je še vedno prisotna. Obsojenci so znotraj primarnega okvira do posameznikov iz zunanjega sveta imeli različne poglede na interakcije z zunanjim svetom (družino, prijatelji, prostovoljci itd.). Za nekatere so bile tovrstne interakcije stik z zunanjim svetom, ki jim olajša prestajanje kazni, medtem ko so drugi videli interakcije s posamezniki iz zunanjega sveta, ki so prihajali v zapor, kot vzrok za povečanje stigme, občutka nemoči in stresa.

V petem poglavju se avtorjeva pozornost preusmeri z obsojencev na paznike. Avtor razglablja o prehodu posameznika v vlogo paznika in predstavi primarni okvir paznikov. Ugotovil je, da je v zadnjih 25 letih prehod od kandidata na usposabljanju do paznika postal preprostejši predvsem zaradi napredka v usposabljanju. V zadnjem obdobju je kanadski zaporski sistem začel zaposlovati višje izobražene posameznike, ki so prevzeli naloge paznikov. Primarni okvir paznikov izraža mirnost, psihično moč in nepopustljivost v odločitvah, obenem pa se morajo pazniki naučiti obvladovati strah, spoznati obsojence, opazovati dnevne rutine ter se seznaniti s formalnimi in neformalnimi pravili v zaporu. Avtor izpostavi, da primarna okvira obsojencev in paznikov temeljita na spoštovanju in moči. Glavne spremembe, ki so vplivale na položaj paznikov v kanadskih zaporih v zadnjih 25 letih, se navezujejo na kakovost selekcije, vodenje in usposabljanje paznikov.

V šestem poglavju avtor teorijo uokvirjanja združi s teoretičnimi temelji preučevanja legitimnosti. Ugotovil je, da je v zadnjih 25 letih komunikacija med pazniki in obsojenci močno napredovala. Obsojenci in pazniki so menili, da spremembe v medsebojni komunikaciji pozitivno vplivajo na odnose in legitimnost. Postopkovna pravičnost paznikov v odnosih z obsojenci pozitivno vpliva na obsojenčevo zaznavo legitimnosti paznikov kot upravičenih nosilcev moči v zaporu. Hkrati nepošteno in nespoštljivo vedenje paznikov do obsojencev negativno vpliva na obsojenčevo zaznavo legitimnosti. Pazniki morajo do obsojencev pokazati spoštovanje, vljudnost in empatijo, pravično izvajati pravila ter biti pripravljene poslušati obsojence, če želijo, da jih ti zaznavajo kot legitimne nosilce moči v zaporu. Avtor izpostavi, da je vzpostavljanje

legitimnosti v zaporu težaven in dolgotrajen postopek, ki ga pazniki lahko preprosto uničijo z neprimernim vedenjem do obsojencev.

V sedmem poglavju avtor izpostavi vplive sprememb v politikah, arhitekturi zaporov in tehnologiji na primarni okvir paznikov. Spremembe v politikah obravnave obsojencev, ki so zmanjšale obseg dela paznikov s posameznim obsojencem in količino dokumentacije, so vodile v več neposrednih interakcij med obsojenci in pazniki. Arhitekturne spremembe zaporov so vodile v večjo fizično prisotnost paznikov na oddelkih, kar je izboljšalo komunikacijo med njimi in obsojenci. Vpeljava sodobnih računalniških sistemov in informatizacije je paznikom omogočila neposreden in hiter dostop do podatkov o obsojencih v smislu seznanitve z osebnostno strukturo obsojenca, preteklo kaznovanostjo itd. Avtor izpostavi, da se je v nasprotju s predpostavkami, da vpeljava sodobnih tehnologij (nadzorne kamere, detektorji kovin, komunikacijska sredstva itd.) v zaporih zmanjšuje osebne interakcije med pazniki in obsojenci, pogostost interakcij povečala, kar pozitivno vpliva na zmanjševanje socialne distanciranosti med skupinama. Hkrati opozori, da povečan nadzor s tehnološkimi sredstvi pozitivno vpliva na zmanjšanje števila primerov neprimerne vedenja paznikov do obsojencev.

V osmem poglavju avtor izpostavi preseganje meja, ki so določene s primarnim okvirom paznikov. Kršenje okvirov je lahko namerno in ogroža vedenje, pri katerem vsi udeleženci vedo, kaj se od njih pričakuje. Avtor opozori na kršenje okvirov pri delu z ljudmi, pri katerem je prisotno neravnotežje med posedovanjem moči. Primarni okvir paznikom preprečuje razkritje »preveč« osebni informacij, vzpostavljane prijateljskih odnosov in intimnost z obsojenci ter tudi s sodelavci. Povečanje komunikacije med pazniki in obsojenci je glavni vzrok za preseganje meja primarnega okvira paznikov. Manjša razkritja osebnih informacij paznikov lahko vodijo do hujših kršitev. Hkrati povečana komunikacija med pazniki in obsojenci lahko privede do neprimerne »domačnosti« med skupinama. Avtor je ugotovil, da je težava kršenja primarnega okvira paznikov neizogibna. Predvideva, da kakovostno usposabljanje in izkušnje paznikom omogočijo, da se naučijo ohranjati profesionalni odnos s sodelavci in obsojenci. Vpeljava tehnoloških sredstev, zunanji nadzor in zakonodaja so pozitivno vplivali na neprimerno vedenje paznikov v smislu uporabe sile nad obsojenci. Pretirana uporaba sile nad obsojenci je bila v preteklosti velika težava, saj so jo pazniki, ki so bili pod vplivom pazniške subkulture, pogosto koristili. Avtor izpostavi tehnološka sredstva kot glavni vzrok za zmanjšanje pretirane uporabe sile nad obsojenci. Obenem alternativno ohranjanje nadzora nad obsojenci v smislu postopkovne pravičnosti paznikov v odnosih z obsojenci in ohranjanje legitimnosti v zaporu zmanjšujeta potrebo po

uporabi sile nad obsojenci. Odnos paznikov do sodelavk v kanadskih zaporih je v zadnjih treh desetletjih močno napredoval. Paznice so izpostavile, da je spolno nadlegovanje na delovnem mestu upadlo ter da jih moški sodelavci vidijo kot enakovredne pripadnice pazniške službe. Ugotovitve so pokazale, da paznice pozitivno vplivajo na obsojenčevo preseganje meja primarnega okvira, ki se nanašajo na odnose z zaporskim osebjem, saj obsojenci z njimi lažje komunicirajo, ker jih zaznavajo kot bolj komunikativne in iskreno zaskrbljene glede dobrega počutja obsojencev.

V devetem poglavju avtor predstavi programe, ki so se izvajali oziroma se izvajajo v kanadskih zaporih, in ocenjuje njihovo uspešnost. Kognitivni vedenjski programi, ki so v zadnjih 25 letih postali najbolj razširjeni programi rehabilitacije obsojencev v Kanadi, so bili v zadnjem obdobju močno kritizirani predvsem zaradi velikega števila povratnikov. Uvedba krajših kazni je negativno vplivala na intenziteto teh programov. Ugotovitve so razkrile, da je večina paznikov naklonjena kognitivnim vedenjskim programom, vendar dvomijo o njihovi učinkovitosti. Sodelovanje v programih obsojencem povzroča stres ter jih stigmatizira, saj morajo igrati dvojno vlogo v smislu aktivnega sodelovanja z zaporskim osebjem in pretvarjanja pred preostalimi obsojenci – vpliv primarnega okvira obsojencev, ki preprečuje aktivno sodelovanje obsojencev z zaporskim osebjem. Rezultati intervjuvanja obsojencev so pokazali, da je večina obsojencev naklonjena izobraževalnim programom, ki bi jim omogočili lažjo pridobitev zaposlitve po odsluženi kazni. Obsojenci, ki so pripadali avtohtonim ljudstvom Kanade, so izražali željo po intenzivnejših programih, ki bi vključevali posebnosti njihove kulture. Izpostavili so omejitve pri opravljanju verskih obredov in vključevanju vanje ter nespoštovanje preostalih obsojencev do njihove kulture. Avtor meni, da je visoka stopnja povratništva obsojencev glavna ovira za intenzivnejše izvajanje programov rehabilitacije obsojencev v kanadskih zaporih. Hkrati opozori na razlike v intenzivnosti izvajanja programov obravnave v provincialnih in zveznih zaporih, saj je v slednjih izvedba teh programov intenzivnejša.

V zadnjem poglavju avtor izpostavi težavo zaporniških tolpa. Ugotovitve so razkrile, da se je v zadnjih 25 letih število pripadnikov tolpa v kanadskih zaporih povečalo. Zaporniške tolpe so vpletene v številne kršitve zaporskih pravil, kot so trgovanje z drogami, izvajanje nasilja nad obsojenci (vključno z uboji in umori), ustrahovanje ter izkoriščanje obsojencev. Tovrstno početje negativno vpliva na kakovost življenja v zaporu. Prisotnost zaporniških tolpa vpliva na povečanje formalnega nadzora v zaporih, kar občutijo tudi obsojenci, ki niso pripadniki tolpa. Večina pripadnikov tolpa so obsojenci, ki so bili pripadniki tolpa tudi na prostosti, medtem ko se preostali večinoma pridružijo zaradi pritiskov in ustrahova-

nja pripadnikov tolpa. Primarni okvir zaporniških tolpa se je v zadnjih 25 letih močno spremenil. Vrednote, kot so kohezivnost, »kameradstvo«, prepoved sodelovanja z zaporskim osebjem in »častno« ravnanje v sporih (razreševanje sporov s fizičnim nasiljem »ena na ena«), so se spremenile. Pripadniki tolpa delujejo po načelu individualne koristi, sodelujejo z zaporskim osebjem, preračunljivo ponujajo pomoč preostalim pripadnikom tolpa in spore rešujejo »nečastno« (v smislu skupinskega ustrahovanja oziroma škodovanja posamezniku). Posamezniki, ki zavrnejo vstop v zaporniško tolpo kljub pritiskom drugih obsojencev, kršijo primarni okvir zaporniških tolpa. Pazniki do pripadnikov tolpa razvijajo drugačen odnos kot do preostalih obsojencev, in sicer v smislu večje previdnosti in nezaupanja. Avtor poudari, da so trenutne strategije za obvladovanje in rušenje zaporniških tolpa neučinkovite.

Znanstvena monografija je prvotno namenjena penologom, kriminologom, zaporskim delavcem in drugim zaposlenim v kazenskem pravosodju. Knjiga vsebuje celovit pregled stanja v kanadskih zaporih, ki je zanimiv za kanadske in tudi za tuje bralce, strokovnjake, praktike in raziskovalce. Avtor z uporabo mešanih metod kvantitativnega in kvalitativnega raziskovanja poglobljeno raziskuje spremembe in dejavnike, ki vplivajo na odnose v kanadskih zaporih. Uporabi tudi preučevana področja postopkovne pravičnosti in zaznava legitimnosti pri obsojencih ter jih združi z Goffmanovo teorijo uokvirjanja, ki pomeni nov pogled na raziskovanje odnosov v zaporu. S tem knjiga ponuja nove perspektive preučevanja odnosov in legitimnosti v zaporih. Avtor s preučevanjem vpliva arhitekture zaporov, vpeljave sodobnih tehnologij v zapore in sprememb v kaznovalni politiki naredi korak naprej v preučevanju odnosov v zaporu. Poleg preučevanja dejavnikov znotraj zapora raziskuje tudi vpliv zunanjih dejavnikov na odnose v zaporu. Zaradi predstavitve programov za boljše razumevanje kulture avtohtonih prebivalcev v zaporih in posebnosti zaporniških tolpa v kanadskih zaporih je knjiga unikatna – predstavljene so namreč »lokalne« posebnosti izvrševanja kazenskih sankcij. Empirični del knjige je nekakšen priložnik zaporskim delavcem pri delu z obsojenci, vzpostavljanju dobrih odnosov z obsojenci in ohranjanju legitimnosti v zaporu. Dobri odnosi med obsojenci in pazniki ter pozitivna zaznava legitimnosti paznikov oziroma zaporskega osebja pri obsojencih sta pomembna elementa za normativno podreditev obsojencev zaporskim pravilom in zmanjšanje potreb po uporabi sile nad obsojenci. Avtor poudari pomembnost dobrih odnosov med obsojenci in zaporskim osebjem ter rehabilitacije obsojencev, ki je v sedanjem času kaznovalnega populizma tarča številnih kritik. Knjiga pomeni napredek na naslednjih področjih: 1) znanje o kanadskem zaporskem sistemu, na katerega vplivajo notranji in zunanji dejavniki; 2) razumevanje vpliva širših sprememb, s katerimi se srečujejo kanadski zapori, na vsakodnevne interakcije in rutine zaporskega osebja

ter obsojencev in 3) razumevanje pomembnosti postopkovne pravičnosti zaporskega osebja v interakcijah z obsojenci v kanadskih zaporih.

Rok Hacin

Literatura

1. Goffman, E. (1974). *Frame analysis: An essay on the organization of experience*. New York: Harper & Row.
2. TERMIS: Terminološka podatkovna zbirka odnosov z javnostmi. (2015). *Uokvirjanje*. Pridobljeno na <http://www.termania.net/slovarji/termis-terminoloska-podatkovna-zbirka-odnosov-z-javnostmi/7967876/uokvirjanje?query=smer>